

Во табелата 5 и во табелата 6 се соодветно претставени индикаторите за квантитет на испорачаните обука и образование за претприемништво.

Табела 1. Процент на популација на возраст 18-64 кои поминале доброволна или задолжителна обука при започнување бизнис, за време или по завршувањето на образованието

	Доброволна обука на училиште	Задолжителна обука на училиште	Обука на училиште	Доброволна обука по образованието	Задолжителна обука по образованието	Обука по завршено образование	Каква било посетена обука
Економии кои се потпираат на основните фактори на производство							
Боливија	8,2	2,4	10,6	10,3	3,9	14,2	19,1
Босна и Херцеговина	12,7	0,8	13,5	8,1	2,5	10,6	19,9
Колумбија	19,2	4,0	23,2	20,7	8,7	29,4	40,0
Еквадор	16,1	4,3	20,4	8,3	7,3	15,6	27,2
Египет	3,8	0,9	4,7	2,1	2,1	4,2	7,5
Индија	3,3	1,7	5,0	3,8	7,0	10,8	13,1
Иран	8,9	6,6	15,4	9,2	10,3	19,5	28,9
Просек	10,3	3,0	13,3	8,8	6,2	14,9	22,2
Економии кои се потпираат на зголемена ефикасност							
Аргентина	6,4	3,2	9,6	7,3	3,6	10,9	17,4
Бразил	4,5	0,8	5,3	1,6	5,0	6,6	9,4
Чиле	16,8	8,5	25,3	18,9	13,8	32,7	42,5
Хрватска	8,6	11,1	19,7	8,0	7,6	15,6	27,6
Доминиканската Република	4,7	0,6	5,3	1,9	2,1	4,0	7,7
Унгарија	2,8	14,2	17,1	1,4	8,6	10,0	24,4
Јамајка	6,8	9,2	16,0	2,9	6,4	9,3	21,0
Летонија	6,1	8,4	14,5	9,0	10,1	19,1	28,0
Македонија	10,3	2,3	12,6	7,2	3,7	10,9	19,1
Мексико	5,8	3,6	9,5	3,6	5,9	9,5	15,5
Перу	11,5	2,9	14,4	12,2	12,5	24,7	29,6
Романија	3,3	2,2	5,5	2,8	1,8	4,6	8,0
Србија	1,5	1,5	3,0	2,6	4,9	7,6	10,2
Јужна Африка	6,6	2,7	9,3	3,8	5,2	9,0	13,8
Турција	1,9	0,6	2,5	1,9	2,3	4,2	6,3
Уругвај	9,7	1,0	10,7	9,5	8,9	18,4	24,1
Просек	6,7	4,6	11,3	5,6	6,3	12,3	19,0
Економии кои се потпираат на иновации							
Белгија	17,8	7,0	25,0	3,0	15,2	18,2	33,3
Данска	2,4	7,1	9,5	2,1	11,9	14,0	22,0
Финска	10,1	7,8	17,9	19,6	20,8	40,4	47,9
Франција	5,3	4,9	10,2	5,9	6,6	12,5	18,1
Германија	10,3	2,0	12,3	8,4	4,7	13,2	21,0
Грција	5,0	1,2	6,1	6,4	6,5	12,9	17,0
Исланд	6,5	5,3	11,8	11,3	6,5	17,8	26,7
Ирска	8,1	5,8	14,0	9,9	7,6	17,5	26,1
Израел	4,1	1,7	5,8	4,5	4,1	8,6	12,8
Италија	6,0	4,2	10,2	5,3	3,7	9,1	16,5
Јапонија	2,8	2,1	4,9	10,1	5,6	15,7	17,4
Република Кореја	2,7	3,2	5,9	3,8	5,4	9,2	13,6
Словенија	13,0	11,3	24,3	10,3	12,3	22,6	35,7
Шпанија	9,5	3,0	12,5	7,9	6,8	14,7	21,9
Велика Британија	5,8	3,1	8,9	7,7	6,1	13,8	19,5
Просек	7,3	4,6	11,9	7,7	8,3	16,0	23,3

„Доброволно“ ги вклучува оние испитаници кои наведуваат доброволна обука или комбинација од доброволна и задолжителна обука

Табела 2. Процент на популација 18-64 години кои поминале обука за започнување бизнис по завршување на образованието, по вид на испорачател на обука¹

Вид на испорачател на обука	Факулт. форма л.		Факулт, неформал.		Стопанска комора		Влада инаа ген		Работодавец		Друго		
	Д	З	Д	З	Д	З	Д	З	Д	З	Д	З	
Доброволна и задолжителна обука													
Економии кои се потпираат на основните фактори на производство													
Боливија	9	1	5	1	3	0	2	0	3	0	4	0	11
Босна и Херцеговина	6	0	3	0	2	0	1	0	4	0	2	0	9
Колумбија	20	2	10	1	6	0	5	0	4	1	7	0	24
Еквадор	10	2	4	1	4	0	2	0	3	1	3	0	10
Египер	2	0	1	0	1	0	1	0	1	0	0	0	2
Индија	3	2	2	1	2	1	2	1	1	1	3	1	5
Иран	6	2	3	2	2	0	8	2	3	1	2	0	10
Просек	8	1	4	1	3	0	3	1	3	1	3	0	10
Економии кои се потпираат на зголемена ефикасност													
Аргентина	5	1	5	0	5	0	2	0	3	1	2	0	9
Бразил	1	1	1	0	4	0	1	0	1	1	0	0	2
Чиле	13	5	10	1	8	1	10	1	9	3	15	0	26
Хрватска	6	4	4	1	3	1	1	0	3	1	2	0	12
Доминиканската Република	2	0	1	0	1	0	1	0	1	0	0	0	2
Унгарија	3	1	2	0	1	0	1	0	1	0	0	0	1
Јамајка	4	3	2	1	1	0	2	1	1	1	0	0	4
Летонија	9	5	4	1	2	0	3	0	3	1	1	0	13
Македонија	5	1	3	0	3	0	2	0	3	1	2	0	8
Мексико	2	0	1	0	2	0	1	0	2	0	0	0	4
Перу	13	2	11	1	6	0	5	1	6	2	6	1	16
Романија	2	0	1	0	1	0	0	0	1	0	1	0	3
Србија	1	0	1	0	1	0	2	0	1	0	0	0	3
Јужна Африка	4	2	3	1	2	1	2	1	2	1	2	1	6
Турција	1	0	1	0	0	0	0	0	1	0	1	0	3
Уругвај	9	2	9	1	8	1	3	0	5	2	4	0	13
Просек	5	2	4	1	3	0	2	0	3	1	2	0	8
Економии кои се потпираат на иновации													
Белгија	7	3	2	3	1	2	1	3	1	1	1	2	8
Данска	3	4	1	1	2	1	0	1	0	0	2	1	8
Финска	16	14	9	1	5	0	6	1	3	1	6	1	30
Франција	4	2	1	1	5	1	4	1	1	0	4	0	8
Германија	6	1	2	0	7	1	3	1	4	1	3	0	10
Грција	8	1	1	0	4	0	2	0	2	1	1	0	8
Исланд	7	3	4	1	2	0	2	0	4	1	4	0	14
Ирска	6	3	6	1	4	0	6	1	3	2	1	0	14
Израел	4	1	3	1	3	0	3	0	2	0	1	0	6
Италија	6	1	2	0	3	0	1	0	2	1	1	0	6
Јапонија	6	2	7	1	2	0	2	0	3	1	2	0	12
Република Кореја	4	1	3	1	2	0	1	0	1	0	1	0	4
Словенија	9	6	8	1	5	1	4	1	4	2	3	0	15
Шпанија	9	1	7	1	6	0	5	1	4	1	7	0	10
Велика Британија	6	2	4	1	3	1	3	0	2	1	1	0	10
Просек	7	3	4	1	4	1	3	1	2	1	2	0	11

Претприемничкото образование и обуката во Р. Македонија

Во Република Македонија, во последните години, направен е напредок во однос на претприемничкото образование во трите нивоа на формалното образование (деветтолетката, средното и високото образование). Пред сè, како последица на неколку повеќегодишни донаторски проекти (УСАИД, ГТЗ, АДА и други донатори), спроведени се многу обуки за наставниот кадар кои ги подобрија вештините за предавање на претприемништвото и другите предмети поврзани со економските дисциплини. Истовремено, беа организирани *виртуелни и реални компании, кариерни центри, натпревари за најдобар бизнис-план, ученички саеми* и др.

Иако најголем број од активностите се одвиваа во средните стручни училишта, каде има повеќе од еден предмет поврзан со претприемништвото, со *воведувањето на предметот бизнис и претприемништво како задолжителен предмет во четврта година во гимназиите и во уметничките училишта*, Бирото за развој на образованието направи вистински чекор во насока на засилување на активностите поврзани со претприемничкото образование.

За жал, *универзитетите многу заостануваат на ова поле*. Со исклучок на неколку позитивни примери каде постои предмет претприемништво (и/или раководење со мал бизнис) на повеќето факултети воопшто нема вакви дисциплини. Во последните две-три години има некое задвижување на ова поле со формирањето на центрите за развој на почетни бизниси на Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“ и Св. „Климент Охридски“, како и бизнис-инкубаторот на Универзитетот на Југоисточна Европа, но сепак треба да се направи многу повеќе за да биде студентската популација „изложена“ на претприемнички активности. Со децении образовниот систем кој заговараше образование и оспособување на младите за да работат кај друг, а не самите за себе, е можната причина зошто имаме таква ситуација со претприемничкото образование, особено на факултетско ниво. Препораките кои ги дава Европската комисија за промовирање на претприемничкиот дух универзитетите треба да ги разберат сериозно. Тие треба да ги вклучат претприемничките активности во повеќето дисциплини и воннаставни активности, бидејќи современите универзитети го промовираат самовработувањето, иновативното размислување, креативноста, технолошкиот развој. Модерните универзитети во развиените економии прераснуваат во т. н. претприемнички универзитети, па покрај другите критериуми по кои се рангираат на светско ниво, како многу значаен критериум се јавува и бројот на новоформирани бизниси кои произлегуваат од високообразовните институции.

Декларација за промоција на претприемничкото учење

На 16 јули 2009 година во Брисел, под покровителство на Директоратот за претпријатија и индустрија, беше промовиран Извештајот за 2008 година за достигнувањата на земјите од Западниот Балкан во делот на малите и средните претпријатија како дел од Европската повелба за мали и средни претпријатија. Македонија беше оценувана во 10 категории и многу поткатегории. Првата категорија се однесуваше на претприемничкото образование и обуката при што во оваа група имаше 12 поткатегории. На скала од 1 (најслабо) до 5 (најдобро), просечната оценка се движеше околу 2,5.

Ако се анализира подетално овој извештај, може да се заклучи дека на државно ниво постои консензус за важноста на креирање политики и стратегии за промовирање и спроведување на претприемничкото образование. Веќе постојат некои конкретни чекори преземени во таа насока, при што се формирани и официјални партнерства за промовирање на претприемничкото учење. Тука клучни партнери секако се Агенцијата за промоција на претприемништвото во Р. Македонија и министерствата за економија и образование и наука.

Активностите кои на ова поле се преземаат во Република Македонија покажуваат дека првите чекори се направени во вистинска насока и тоа е за поздравување и од аспект на политики на владата, но и од аспект на вклучени поединци и институции. Сепак, треба многу посериозно да се интервенира во целиот образовен систем за да им се овозможат и услови и предзнаење на младите самите да си ја креираат својата иднина (преку самовработување), а не да чекаат некој друг да им најде работа. Последен исчекор во оваа насока е Декларацијата за промоција на претприемничкото учење, која на 3 јуни 2009 г. ја потпишаа министерот за економија и министерот за образование и наука на Република Македонија.